

Гулчеҳра Неъматовна НАВРЎЗОВА,
Бухоро муҳандислик-технология институти
Ижтимоий фанлар кафедраси профессори,
фалсафа фанлари доктори DSc.
premium.progress@mail.ru

БАҲОУДДИН НАҚШБАНД – ҲАЛОЛЛИК ВА ПОКЛИК ТИМСОЛИ СИФАТИДА

БАҲОУДДИН НАҚШБАНД КАК СИМВОЛ ДОБРОСОВЕСТНОСТИ И ЧЕСТНОСТИ

BAKHAUDDIN NAKSHBAND AS A CONSCIENTIOUSNESS AND HONESTY SYMBOL

Аннотация: Мақолада Нақшбандия камолот йўлини асослаган Баҳоуддин Нақшбанд (1318-1389) ҳаёти ва таълимотини истиқлол даврида ўрганилиши, унинг маънавий мероси, ҳалоллик тимсоли эканлиги, ҳалол луқмага риоя қилганлиги, ҳалол тушунчасини жуда кенг маънода тушунганлиги ва ҳалолликга доир айтган ўғитлари, “Дастба кору дилба ёр” шиорининг моҳияти, унинг ҳалоллик гояларини ҳозирги Ўзбекистонда тарғиб этиш йўлларига оид тавсиялар баён этилган.

Калит сўзлар: ҳалоллик, ҳалол луқма, ибодат, ҳалол меҳнат, “Даст ба кору дил ба Ёр”, ҳалол инсон, мукамал ҳаракат, вужуд, ижобий қувват, меҳнатсеварлик, инсонпарварлик.

Аннотация: В статье раскрывается личность основателя пути совершенствования Накибандия Бахауддина Накибанди (1318-1389) как символа добросовестности и честности, изучение жизнь и творчества в период независимости, его духовное наследие. Кроме того, раскрывается его правильный образ жизни и его понимание честности и добросовестности, его назидание о честности и порядочности, о значении лозунга “В сердце-бог, а руки-в труде”, а так же, применение этих идей в современном Узбекистане.

Ключевые слова: честность, добросовестность, чистый кусок (пищи), богослужение,

честный труд, «В сердце-бог, а руки-в труде», честный человек, завершённое действие, существо, позитивные силы, трудолюбие, гуманизм.

Abstract: In the article the personality of the founder of a way of perfection Nakshbandiya Bakhauddin Nakshband (1318-1389) reveals as conscientiousness and honesty symbol, exploration of life and creativeness in period of independence, his spiritual heritage. Besides this, the understanding of his correct way of life and his understanding of honesty and conscientiousness, his edification of honesty and decency, meaning of motto “In heart-god, and hands-in work” and application of these ideas in modern Uzbekistan is given.

Keywords: honesty, conscientiousness, a pure piece of food, divine service, fair work, «In heart-god, and hands-in work», the fair person, complete action, a being, positive forces, diligence, humanism.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисида қилган Мурожаатномаларида “ҳалоллик вакцина”си билан эмлаш орқали жамиятимизда ҳалол турмуш тарзини барқарор шакллантириш лозимлиги масаласини кўтариб, биз зиёлилар, хусусан раҳбар кадрлар, олдида буни вазифа қилиб қўйдилар. Ҳар бир раҳбар билиши лозимки, ҳалол турмуш тарзини жорий этиш учун халқимизга “ҳалол” ва “ҳаром” тушунчасини тўғри англашига ёрдам бериш лозим. Бунинг учун болаларни жуда ёшлиқдан ҳалолни билиши ва унга амал қилишини ташкил этиш керак бўлади. Бу масалага доир жуда кўп манбалар мавжуд. Булар ичида жаҳоншумул Нақшбандия таълимоти ва тариқатини асослаган Баҳоуддин Нақшбанд (1318-1389)нинг [10:5-8, 11:922-926, 13:159-186, 15:160] ҳаёт йўли, пурмаъно ва жуда қимматли бўлган ҳикматли сўзларини ўрганиш ва тарғиб этишнинг аҳамияти каттадир.

“Ҳалол” араб тилидан олинган сўз бўлиб, рухсат этилган, йўл қўйилган, қонуний, асосли, виждонга мувофиқ маъноларни англатади. [6:641] Ҳадиси шарифда: “Ҳалол – очик, ойдиндир” дейилган. Аввало, ҳалол деганда

очик, оидин ҳалоллиги кўриниб турган сув, сут, мева сувлари каби ичимликлар, нон, мева, полиз экинлари, Аллоҳнинг исми айтиб сўйилган ҳалол ҳайвонлар гўшти каби таомлар, рухсат берилган кийимлар ва никоҳга олинган шахслар назарга олинади. Ҳалолликнинг асосий меъзони ҳалол касбу кор билан топиш бўлиб ҳисобланади. Ҳалол касб, ҳалол меҳнат, ҳалол йўл билан топилган, ҳадя, икки тараф розилиги билан бўлган тижорат туфайли қўлга киритилган мулк ҳам ҳалол бўлади. Ҳар бир ўзини Ҳазрати Инсон деб ўйлайдиган одам учун ҳалол нарсани талаб қилиш, ҳалолдан молу мулк топиш фарздир. Ҳалол бўлган нарсани ҳалол қилинган йўл билан топиб фойдаланиш керак. Масалан, нон ҳалол бўлсада, уни ҳаром йўл билан топгани учун у ҳалол бўлмайди.

Баҳоуддин Нақшбанд таълимотида ҳалол тушунчасига махсус эътибор берилган. Баҳоуддин Нақшбанд асослаган йўл тасаввуфнинг мўътадил, ҳушёрлик йўли бўлиб, баркамол инсонни тарбиялашга ёрдам беради.[7:153-225] Ҳар бир раҳбар Баҳоуддин Нақшбанд ҳаёт йўлини манбалар асосида билиши ва унинг маънавий меъроси билан яқиндан таниш бўлиши керак. Истиқлол даврида нашр этилган Йўлдош Эшбек[3:240], Садриддин Салим Бухорий [5:120] ва манбалар тўпламини [4:3-7] ўрганиш раҳбар ходимларга Баҳоуддин Нақшбанд ҳаёт йўлини чуқур билишга ёрдам беради. Айниқса, Баҳоуддин Нақшбанднинг билишга оид 20 маслаҳати [8:83-115], “Аврод” [2:48-66] рисолаи ва ҳикматли сўзларини ўрганиш ҳар бир раҳбар ходимнинг маънавий дунё қарашини ўсишига ёрдам беради.

Баҳоуддин ҳаёт йўлига оид энг муҳим манба бўлган Абул Муҳсин Муҳаммад Боқир ибн Муҳаммад Али томонидан ёзилган “Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд” китобининг иккинчи мақсадида Баҳоуддин Нақшбанднинг биринчи халифалари Алоуддин Атторнинг шундай нақли келтирилган: “Ҳазрати Эшоннинг қадамлари суннатга тобе бўлишликда мустаҳкам эди. Ҳалолга интилиш ва шубҳали нарсалардан қочиши, айниқса, ҳалол лўкмани таъкидлаб гапирардилар. Сухбатларида доимо қуйидаги ҳадис ўтар эди: “Ал-ибадату ашарати ажзоин тисъату минҳо талабу-л ҳалоли ва жузъун

вахидун минҳо соиру-л ибодоти” – “Ибодат ўн қисм, ундан тўққиз қисми ҳалолни қидириш, бир қисми эса бошқа ибодатлардир”. [1:83]

Ҳар бир раҳбар Баҳоуддин Нақшбанднинг айтган бу ҳикматли сўзларини маъносини англаши халқимизга ҳалол тушунчасини тушунтиришга асос бўла олади. Чунки Баҳоуддин Нақшбанднинг шогирдлари билан суҳбатларда юқоридаги ҳадисни кўп такрорлашлари ҳалол тушунчасини жуда кенг тушунганларидан далолат беради. Баҳоуддин фикрича, инсон ўз ҳаёти давомида ҳалолни истаб, ҳалолни қидириб қилинган барча амал ва меҳнатлари ҳалол бўлиб, фарз қилинган бошқа ибодатлар ҳам унинг ўндан бир қисмидир. Баҳоуддин инсон фарз амалларини қилиб, ҳалол топиш, ҳалол ейиш йўлида меҳнат қилмаса ва бошқаларнинг топганига шерик бўлиб, уларга юк бўлса, ундай инсонларни амалларини ҳалол ҳисобламаганлар. Ҳалол инсон, Баҳоуддин Нақшбанднинг фикрича, ўзи, ўз оиласи, унинг қарамоғида бўлган ота-она ва қариндош уруғини ҳалол меҳнати билан боқиши ва шу билан бирга муҳтожларга ҳам мурувват қўлини чўзиб, уларни оғирини енгил қилишга интилиши лозим. Ибодат қиламан деб, оила аҳлини, ота-онасини ўйламаган инсон Баҳоуддин томонидан қораланган.

Баҳоуддин Нақшбанд асослаган Нақшбандия таълимотининг асосий шиори: “Даст ба кору дил ба Ёр” – “Қўл ишда ва қалб Ёр (Аллоҳ) билан”. Бу шиор инсонни мукамал ҳаракатга ундайди. Бу шиор асосида инсон доимо ҳалол меҳнат қилиши, яъни унга берилган вужуд имкониятларидан эзгулик йўлида фойдаланиши лозим. “Даст ба кор”лик шундай ҳаракатни тақозо этадики, у холис, Аллоҳ ризолиги учун, розилик ва мамнуният билан қилинган бўлсин. Бундай меҳнат “Дил ба Ёр”лик ҳолати натижасида вужудга келади. Шунинг учун бу тариқат аҳли ҳалол меҳнат қилиб, оила, маҳалла, эл-юрт ва ватанлари учун фойда келтирганлар ва халқни фаровон яшаши учун имконлари даражасида меҳнат қилганлар. Раҳбар ходимлар “Даст ба кору дил ба Ёр” шиорини моҳиятини англасалар ва халқимизга тарғиб эта олсалар Ўзбекистонимизда моддий ва маънавий юксалиш бўлишига ёрдам бера оладилар. Чунки бу шиор инсонни иймонли бўлиб, ҳалол меҳнат қилишга ундайди.

Алоуддин Атторнинг манбада келтирилган наклидан маълум бўладики, Баҳоуддин Нақшбандни ўзлари ҳар йили бир оз арпа ва мош экканлар ва ўзлари ишлов берганлар. Ҳўкизлари бўлган ва уларга ўзлари қараганлар. Бу улуғ зотнинг таомлари ўз зироатларидан ҳосил бўлган. У кишининг шариф суҳбатларига келган уламолар ва ақобирлар овқатларини табарруқона деб ер эдилар.

Баҳоуддинга касбу-корларига асосан Нақшбанд номи берилган. Манбада ёзилишича, Баҳоуддин Нақшбанд шундай деган эканлар: “Мен ва отам кимхоббофлик касби билан машғул эдик”. [1:25] Демак, Баҳоуддин Нақшбанд оталари билан бирга ўша даврда Бухородан чиқадиган ва чет элларда ҳам машҳур бўлган энг сара мато кимхобга нақш боғлаш ҳунари билан машғул бўлганлар ва ҳалол йўл билан ризқу рўзларини топганлар. Шу касблари туфайли ҳалол меҳнат натижасида энг гўзал нақш Аллоҳни барча мавжудотларнинг зоҳирида тажаллийсини кўрганлар ҳамда Аллоҳни қалбда нақшлашни ўрганиб, бошқаларга ҳам ўргатиб, Шоҳ Нақшбанд номи билан машҳур бўлдилар. Жаҳоншумул Нақшбандия йўли ҳам Баҳоуддиннинг шу номларидан олинган.

Баҳоуддин Нақшбанд уйларида мол-мулк йўқ эди. Ғарибона яшар эдилар. У кишида хизматкорлар бўлмаган. У кишидан: “Нега хизматкор ёлламайсиз?”- деб сўраганларида: “Қуллик ҳўжайинлик билан мос келмайди!” – деб жавоб берганлар. Манбада бу табарруқ инсон томонидан айтилган қуйидаги икки байт келтирилган:

На маро мафрашу на мафрашқаш,
На ғуломони турку тиркашқаш.
Ҳама шаб чун сағони қаҳдони,
Сар ба дум оварам ба жисми хуш. [1:85]
Мазмуни:

Менда на гилам бору на гиламни тозаловчи,
На турк ғуломию на суянадиган киши.
Бошини думимга қўйган итлар каби,
Тун бўйи бутун жисмим хуш.

Бу мисралардан кўринадики, Баҳоуддин, биринчидан, мол-мулкни жамлаш, топишга меҳр қўймаганлар. Бу улуғ зот фақат эҳтиёжлари учун зарур бўлган нарсаларга эга бўлганлар ва шуларга қаноат қилганлар. Шунинг учун ҳам бу мол-мулкга қараш ва уни хизматини

қиладиган кишиларга муҳтож ҳам бўлмаганлар. Итлар қандай ўз ҳўжайинига садоқатли бўлиб, бошини думига қўйиб хизмат қилса, у киши ҳам ҳақиқий бандалик мақомида бўлиб, яъни Аллоҳгагина бўйсуниб, Аллоҳнинг бошқа яратганларига муҳаббат билан қараб, Аллоҳга таваккал қилиб, тунни сокин, хотиржам ибодат билан ўтказганлар. Баҳоуддиннинг “Бирорта инсонни ҳам қул қилиш, хизматгор қилиш мумкин эмас” деган ғоялари инсонпарварлик руҳидаги жуда олий, инсон кадрини улуғловчи ҳикматли сўздир. Манбадаги бу далилларни ҳар бир раҳбар ходимнинг билиши, ўзи амал қилиши, яъни мол-мулкга муҳаббат қўймаслиги ва бошқаларни ҳам ҳалол меҳнатга қаноат қилиб яшашга ундаши аҳолимиз ўртасида маънавий юксалишни олиб келади.

Халқнинг фаровон, баракали яшаши ва заковатли бўлишига ҳалол луқманинг ўрни катталигини ҳар бир раҳбар билиши, ўзи амал қилиши ва бошқаларга тарғиб этишда Баҳоуддин Нақшбанд ҳаётидан мисоллар келтириши яхши натижа беради. Чунки Баҳоуддин Нақшбанд ҳалол луқмага жуда катта эътибор берганлар. Бунга сабаб бу улуғ зот инсонга берилган энг қимматбаҳо илоҳий неъмат бўлган вужудни барча имкониятларидан эзгулик, ҳалоллик йўлида фойдаланиш учун, вужудда ҳалолу пок ва ижобий қувватлар жамланиши лозимлигини ҳис қилганлар, кўра олганлар ва устозларидан бу мазмунда сабоқлар олиб, ўрганганлар.

Баҳоуддин Нақшбандга руҳий таълим берган устозлари Бухорои Шарифнинг биринчи пири Хожаи Жаҳон номи билан машҳур Хожа Абдулҳолиқ Ғиждувоний ўз шогирдлари Авлиёи Кабирга ёзган “Васиятнома” асарида “ҳалол” масаласига махсус эътибор берганлар. Бу асар “Одоб тарикат”, “Рисолаи васоё” номлари билан ҳам маълум. Хожаи Жаҳон ўз асарларида шогирдларига ўғит бериб, ҳалол ризқ топишга ва меҳнатсевар бўлишга ундайди. Рисолада бу маънида қуйидаги ўғит ёзилган: “Ҳалол егинки, ҳалол яхшиликларнинг калитидир. Ҳаромдан қочгинки, Ҳақ таолодан узоқ тушмагайсан”, “Эртага дўзах олови куйдирмайдиган ишни қил ва ибодатдан ҳаловат топиш учун ҳололдан кийин”. Абдулҳолиқ Ғиждувонийнинг бу рисоласини Фазлуллоҳ ибн Рўзбехон Исфажоний 1509 йилда ёзган “Маноқиби Хожа Абдулҳолиқ

Ғиждувоний” асарида шарҳлаган. Юқоридаги ўғитларни шарҳ этиб, Ибн Рўзбехон қуйидаги рубойни келтиради:

Зинҳор, ки дур бош аз ризқи харом,
То ту дур наафти зи Худованди жаҳон.
Рўзи ҳалол қулфи дил бикушояд,
Мифтоҳи ҳамае чиз ҳалол аст мудом.[14:33]
Мазмуни:

Албатта, харом ризқдан узоқда бўл,
Шунда Худодан узоқлашмайсан.
Ҳалол ризқ қалб қулфини очади,

Чунки доимо барча нарсаларнинг калити ҳалолдир.

Ҳазрат Азизон номи билан машҳур Бухорои Шарифнинг тўртинчи пири Хожа Али Ромитаний Баҳоуддин Нақшбанднинг устозлари эдилар Баҳоуддин: “Биз Ҳазрат Азизонни муридимиш”, дер эдилар. Хожа Али Ромитанийдан “Рисолаи ҳазрат Азизон” асари сақланган. Бу рисолада ҳазрат Азизон инсон камолотининг ўн шартини кўрсатиб берган. Камолотнинг ўнчи шarti сифатида луқмани сақлаш ёзилган. Ҳазрат Азизон луқмани сақлашнинг қуйидаги асосларини кўрсатган:

1. Ҳалол ризқ-рўзи насиб этишини ният қилиш.

2. Ҳалол луқма огоҳлик билан қилинган меҳнат ила топилган бўлиши керак. “Даст ба кору, дил ба Ёр” - “Қўл меҳнат билан, қалб Ёр - Аллоҳ билан” шиорининг моҳияти ҳам шудир.

3. Луқмани истеъмол этишдан мақсад ибодатнинг мукамал бўлиши, яъни ҳалол ризқ-рўз топиш учун меҳнат қилишга куч-қувват йиғиш, жамлаш бўлиши керак. Нафсга қул бўлиб, луқмани истеъмол этиш инсонни ғафлатга етаклайди ва у ҳалол бўлмайди.

4. Ҳалол –пок луқма исроф қилинмайди.

5. Луқмани огоҳ ҳолатда, берилган неъматларга шукр этиб истеъмол қилиш лозим.

6. Луқмани яхши кишилар билан бирга истеъмол этиш. Ёмон кишилар билан ҳамтовок бўлмаслик керак.

7. Таом пишираётганда огоҳлик, ҳушёрлик ҳамда Аллоҳ зикри ва шукрига, неъматларнинг тафаккурида бўлсин. Бўлмаса ўзини ва бошқаларни ҳам ғафлатда қолдиради.

8. Таомни пишираётган киши таҳоратли бўлиши лозим. Хожа Хизр бир таомни емабдилар ва айтибдиларким, “Ҳамир қорган

киши таҳоратсиз бўлган, бундай луқма бизга лойиқ эмас”.[9:39]

Манбада шундай нақл келтириладики, Баҳоуддин Нақшбанд бир куни Ғадиятга борганлар. Бир дарвеш таом келтиради Баҳоуддин: “Бу таомни ейиш бизга тўғри келмайди, негаки у ғазаб устида пиширилибди, унни элашда ва хамир қоришда кимдир ғазабда экан”, дедилар. Баҳоуддин кимки капкирни қозонга қаттиқ урса ўша қозондаги овқатни емас эдилар ва айтар эдиларки: “Ғазаб, иштиёқсизлик ва ғафлат билан қилинган ҳар бир ишда хайру барака бўлмайди, унга шайтон ва нафси аммора йўл топган бўлади. Демак, ундан қандай яхши натижа кутиш мумкин?! Яхши амаллар ва гўзал ишлар биносининг юзага келиши ҳалол таомга боғлиқдир. Агар у таом воқиф ҳолда ейилса, барча ишларда, хусусан, намозда яхши натижа ҳосил бўлади”.[1:87]

Манбада келтирилган юқоридаги маълумотлар гувоҳлик берадики, Муҳаммад исми билан туғилган бу инсоннинг Баҳоуддин, Шоҳ Нақшбанд, Балоғардон номлари билан танилишига асосий сабаб унинг вужуди, қалби ва руҳининг илоҳий шаффоф ва мусаффолигидир. Бу даражага етишувнинг асоси эса ҳалол луқмага эътибор берганликларидир. У киши ғазаб, иштиёқсизлик ва ғафлат билан пиширилган таомни ўзлари ҳам емас, шогирдларига ҳам ейишни таъқиқлаб қўйган эдилар.

Баҳоуддин ҳаётидаги бу ҳолатларни тадқиқ этганимизда инсоннинг ҳолати ботинидаги, яъни ичидаги қувватларнинг сифатига боғлиқ экани маълум бўлади. Инсон ўз меҳнати билан ҳалол топган нарсасини шукроналик билан истеъмол қилганида ичидаги қувватларда сифат ўзгариши бўлиб, ижобийлик хусусиятини эгаллайди. Ботиндаги ижобий сифатлар таъсирида ижобий ният, ижобий фикр ва ҳиссиётлар туғилади. Бу ижобий қувватлар инсонни ижобий амалларга томон ғайрат ва иштиёқни ҳосил қилади. Ғазаб, нафрат, ишқмаслик, ғафлат билан пиширилган нарсалар эса инсон ботинида ўзига уйғун салбий ҳолатларни ҳосил қилиб, салбий ўй-хаёлларни туғдиради. Бундай салбий фикрлар салбий иштиёқ ва ғайратни туғдириб, жамиятга зарар келтиради. Айниқса ғафлат ҳолати инсонни тубанлик ва таназзулга етаклайди.

1909 йилда Нобель мукофотида сазовор бўлган физик, химик ва файласуф олим

Вильгельм Оствальд энергетизм назариясини асослади. 1908 йилда “Натурфилософия” номли монографиясини чоп этган. Энергетизм назариясида кувватни вақт ва маконда мавжуд бўлган энг умумий субстанция деб қарайди. Унинг фикрича, моддий оламдаги барча нарсалар турли хил кувватларнинг бирлашувининг натижасидир. Бу таълимотга асослансак, инсон жисми турли кувватлардан ташкил топган. Пок ният, ҳалол лукма истеъмоли нияти, ҳалол лукма, ҳалол либос, ҳалол макон, ҳалол ҳамсухбат ижобий энергия бўлиб, инсон вужудини ижобий кувват билан кучли қилади. Чунки ҳалол ризқ, ҳалол маҳнат асосида вужудга келади. Ҳаром лукма эса турли ҳаром йўллар билан ҳосил этилганлиги сабабли ғазаб, нафрат, жаҳл каби салбий кувватларга тўла бўлади. Ижобий кувватлар ижобий фазилатларни ҳосил қилади, салбий кувватлар эса иллатларни туғдиради. Энергетизм таълимоти валийларнинг камолотида ҳалол лукма ижобий таъсирга эга эканлигини исботловчи илмий асосдир.

Тарихдаги энг буюк 100 инсон ҳақида Майкл Харт асарида ёзилишича, буюклардан буюк Муҳаммад с.а.в. дан кейин иккинчи ўринда турган машҳур олим Исаак Ньютондир. У кашф этган бутун олам тортишиш қонуни асосида ҳам ижобий кувватлар ижобийликни, салбий кувватлар салбийликни тортишини илмий далиллар асосида исботлаган. Ҳалоллик розилик асосида вужудга келганлиги туфайли ижобий ҳолатдир. Ҳалол ризқ бараканинг манбайидир. Яхши тупроққа яхши уруғ сепилганда баракали ҳосил чиққани каби ҳалол амаллар натижасида фаровон ҳаёт вужудга келади. Ронда Берн деган олим ҳам шу қонуниятларни таҳлил этиб, Нютоннинг фикрларини асосли эканлигини ёзган.[12:192]

Ҳар бир раҳбар Баҳоуддин Нақшбанд ҳаёти ва у кишининг ҳалол лукмага оид фикрларидан ҳалол турмуш тарзини жорий этишда кенг фойдаланиш жуда яхши самара беради. Баҳоуддин Нақшбанд каби улуғ валийларнинг ҳаёт йўлларида мисол келтириш ва ибрат қилиб кўрсатишнинг таъсири катта. Чунки халқимиз бу улуғ инсонларни севади, эъзозлайди ва фарзандларини бу табаррук инсонлар каби камолга етишини жуда-жуда истади.

Ҳалоллик ҳақидаги Баҳоуддин Нақшбанд ибрати ва ўғитларини тарғиботига махсус эътибор бериш учун раҳбар ходимлар қуйидагиларга эътибор берсалар халқимиз, миллатимиз ҳалол турмуш тарзига тезроқ эришиши мумкин:

Барча раҳбар ходимлар учун “Баҳоуддин Нақшбанд ҳалоллик тимсоли” мавзуида маънавий соатлар ташкил этиш ва уларни Баҳоуддин Нақшбандга оид бўлган зарурий адабиётлар билан таъминлаш.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги “Оила илмий-амалий тадқиқот марказлари” даги имкониятлардан фойдаланиб, янги ёш келин-куёвлар орасида махсус дарслар ташкил этиш ва уларга, ҳалол ва ҳаромни тушунтириш, ҳамда бунга амал қилган Баҳоуддин Нақшбанд каби инсонлар ҳаётидан мисоллар келтириш, у киши каби фарзандлар кўриш сири ҳалолликда эканлиги ғоясини сингдириш.

“Оила илмий-тадқиқот марказ”лари ҳузурида ташкил этилган қайноналар мактабларида ёши улуғ оила аъзоларининг оилада ҳалол турмуш тарзини жорий этишдаги вазифаларни тушунтириб, Баҳоуддин Нақшбанд ҳикматли ўғитларидан тайёрланган тарқатма материаллар бериш.

“Оила илмий-тадқиқот марказ”ларида ёш оналар ва ёш оталар мактабларида “Ҳалол лукма”, “Ҳалол либос”, “Ҳалол макон”, “Ҳалолликда барака” каби мавзуларда маърузалар ташкил этиш.

Маҳаллалардаги “Нуронийлар”, хотин-қизлар билан ишлайдиган фаоллар, имом ва отинойилар, фуқароларга туғилганлик ва никоҳланганлик гувоҳномасини берувчи ходимлар орасида ҳам ҳалол никоҳ асослари бўйича маърузалар ташкил этиш.

Мактабгача таълим мудираларига ҳалол лукма истеъмол қилган инсоннинг вужуди соғлом, ақли расо, заковатли бўлиши ҳақида махсус ўқувлар ташкил этиб, бу муассасаларда овқатланиш жараёнини назоратини кучайтириш.

Боғча, мактаб, коллеж ва олий даргоҳ ўқувчи ва талабалари орасида “Ҳалоллик мўъжизалари” рубрикаси остида суҳбат ва тренинглар ташкил этиш.

Умумий хулоса қилиб айтганда, Баҳоуддин Нақшбанд каби валийсифат инсонларни дунёга келишида ҳалол турмуш тарзининг ўрни жуда катта. Ҳалол лукма, ҳалол вужуд, ҳалол либос, ҳалол макон, покиза наслимизни асосидир ва мўжизалар ярата олади. Бунга барча комилу баркамол инсонларнинг турмуш тарзлари далилдир. Раҳбарларнинг Баҳоуддин Нақшбанд ҳаётини чуқур англаб ўзлари ҳалоликка амал қилиб ҳалол турмуш тарзини тарғиб этишса Ўзбекистон халқига барака келтиради ва фаровон яшашига имкон яратади. Ҳалол турмуш тарзини жорий этиш учун энг муҳим масала раҳбарни ибрати эканлиги ҳамиша диққат марказида бўлиши керак.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Абул Муҳсин Муҳаммад Боқир ибн Муҳаммад Али. Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд. / Форсийдан таржимон, сўз боши, изоҳ ва луғат муаллифи Маҳмуд Ҳасаний. Тошкент: “O‘zbekiston” НМИУ, 2019. 335 б.
2. Баҳоуддин Нақшбанд. Аврод (тўлдирилган қайта нашр). Мақола, изоҳ ва шарҳлар муаллифи ва таржимон Г. Н. Наврўзова. Тошкент. “Sano-standart” нашриёти, 2019. 112 б.
3. Баҳоуддин Нақшбанд Бухорий. Нашрга тайёрловчи ва изоҳлар муаллифи Йўлдош Эшбек. – Қ.: “Насаф” нашриёти, - 2010. 240 бет.
4. Баҳоуддин Нақшбанд (Манбалар таҳлили). Тўплаб нашрга тайёрловчи мақола изоҳ ва шарҳлар муаллифи. Г. Н. Наврўзова. Тошкент: “Sano-standart” нашриёти, 2019. 256 б.
5. Бухорий С.С. Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд (Дилда ёр)Т.: “Бухоро”, “O‘qtuvchi” нашриёт мабаа ижодий уйи, 2007. 120 б.
6. Ислон. Энциклопедияси: А – Ҳ / Шайх Абдулазиз Мансур таҳрири И-80 остида. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2017. 672 б.
7. Наврўзова Г. Нақшбандия тасаввуфий таълимоти ва баркамол инсон тарбияси. Тошкент: “Фан”, 2005. 233 б.
8. Наврўзова Г. Н Нақшбандия - камолот йўли. Тошкент: “Фан”, 2007. 189 б.
9. Наврўзова Г., Зоиров Э. Бухорои шарифнинг етти пири. – Тошкент: Muharrir nashriyoti 2018 й. 72 б.
10. Navruzova G.N. Bahauddin Naqshband-the seventh pir of Bukharai Sharif (Noble Bukhara). Islom tafakkuri (Maxsus son) 2020. B. 5-8.
11. Navruzova G.N., Ubaidova V.E. Pharaoh of the weavers of Bahauddin Naqshband. Academicia. An International Multidisciplinary Research Journal. Vol. 10 issue 5, May 2020. Impact Factor: SJIF 2020=7.13. 922-926 pages.
12. Ронда Берн: Куч. тарж: М. Убайдуллаева. - Тошкент: “DAVR PRESS” НМУ, 2018. 192 б.
13. Shaykh Muhammad Hisham Kabbani. The Naqshbandi Sufi Way History and Guidebook of the Saints of the Golden Chain. Chicago:1995. 469 pages.
14. Хожа Абдулхолик Гиждувоний. Сўз боши, таржима луғат ва изоҳлар муаллифи Маҳмуд Ҳасаний. Тошкент.: “Ўзбекистон”, 2003. 128.
15. Юрген Пауль. Доктрина и организация Хваджаган- нақшбандийя в первом поколении после Бахауддина./ Суфизм в Центральной Азии (зарубежнке исследования). Санкт-Петербург: Наука, 2001. С. 160.